

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

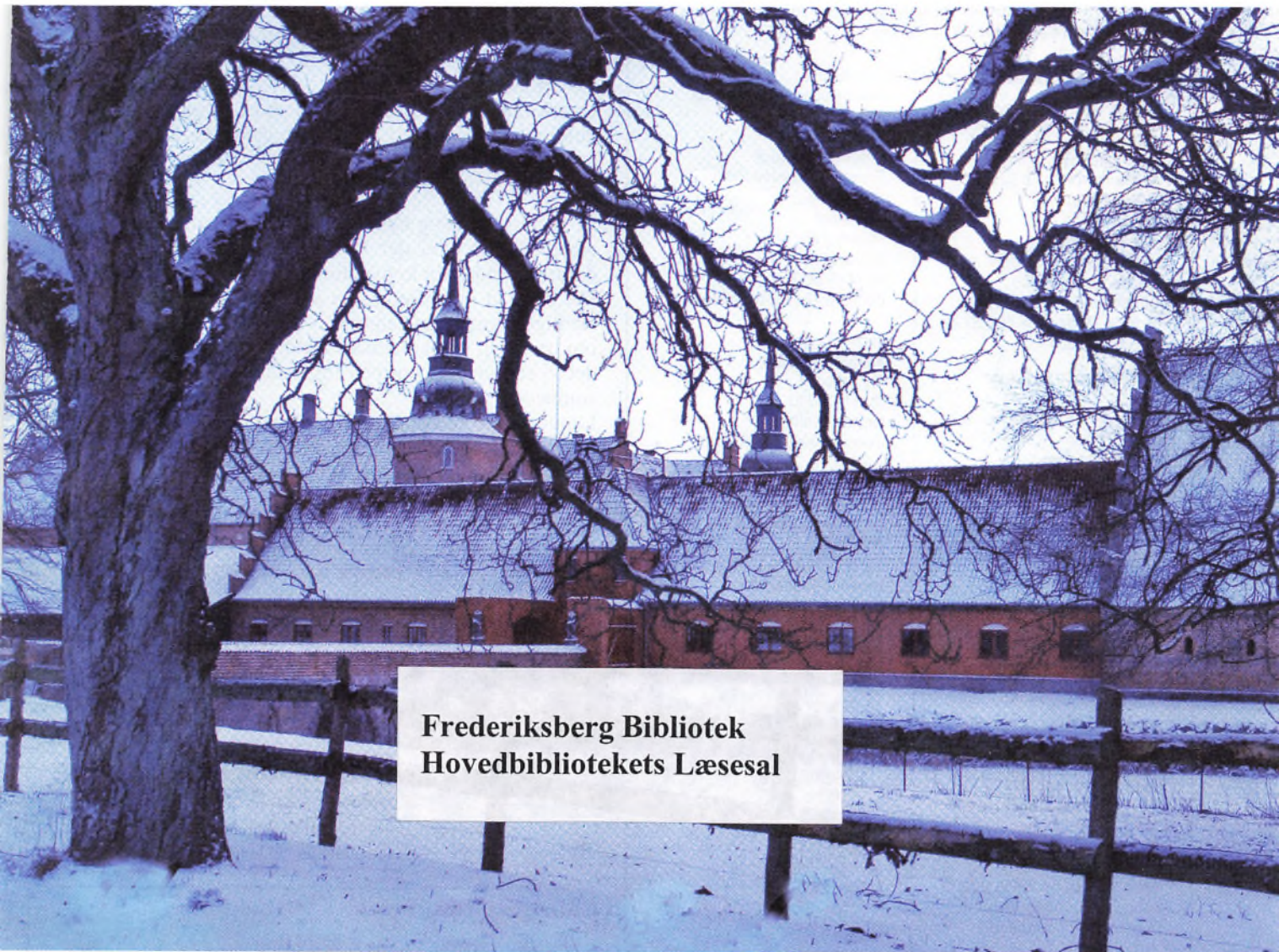
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side	2
Forberedelsen	side	3
Til juletræ på Valdbygård	side	4
Jul i andre lande	side	6
Juletræet på Holsteinsborg	side	7
Vester Elkær i Himmerland	side	8
Landbrugets og andelsbevægelsens bygherre	side	11
Nyt fra kredsene	side	14
Næstelsø Bys Historie	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

December 2009 - Januar 2010

Nr. 403 - 66. årgang

Frederiksberg Bibliotek
Hovedbibliotekets Læsesal

Holsteinsborg Slot, hvor Danmarks første juletræ blev tændt i 1808

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Forretningsfører:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Chefkonsulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse
tlf.: 59 21 18 80

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtØst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:
Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel - tlf. 75 28 73 21
p.mouritsen@vip.cybercity.dk

Næstformand:
Karen Jacobsen
Melbyvej 3, 5610 Assens
tlf. 64 71 23 60
oesterbygaard@get2net.dk
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
jenje@frederikssund.dk
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne - tlf. 56 96 30 02
mogens.frigaard@digtele.dk
(Formand: Bornholm-kreds)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllemevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose - tlf. 58 18 61 11
vjf@post.tele.dk
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen
»Krogbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved - tlf.: 55 54 00 56
margit.h@jubii.dk
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«,
Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup - tlf. 54 45 46 25
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Jens M. Knudsen
Kalmargårdparken 1, Marstrup
6100 Haderslev
tlf.: 74 57 51 65
jens@kalmargaard.dk
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh
Majbølvej 27,
6470 Sydals.
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
tarpgaard@ofir.dk
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul
Jægergården
Høllundvej 6, Høllund,
7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
svend-juul@hotmail.com
(Formand: Vejle-kreds)

Esben Oddershede,
»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97 98 12 82
esben-oddershede@mail.tele.dk

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn,
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3,
8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Niels Holger Fisker,
»Mosegården«
Nøragervej 3, Gelstrup
9240 Nibe.
Tlf.: 98 35 13 39
(Formand: Himmerlandskreds)

Niels Ole Volhøj
»Volhøj«
Hovedvejen 1 C, Tornby
9850 Hirtshals
tlf. 98 97 74 92
enovolhøj@mail.dk
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Fjernsynet sender igen en serie med en munter ung mand, der skaber sig en tilværelse i sin egen minimalistiske verden, hvor han bruger traditionelt værktøj og gamle arbejdsmetoder, anvender gamle maskiner og redskaber. Han holder husdyr på en måde, så stavnsbåndsmantikken blomstrer.

Det er en fornøjelig udsendelse, som hører hjemme i underholdningsafdelingen.

Det er udmærket, at enkelte kan leve alternativt og være selvforsynende, men det er ikke en fair fremstilling af livet på landet. Skulle dansk landbrug arbejde som "bonderøven", vil det medføre hungersnød.

Dansk landbrug har udviklet en stor og sikker fødevarerproduktion. Vi har de fødevarer, som landet har brug for, og der er endda fødevarer til eksport, som i meget stor stil gavner valutaindtjeningen.

Et af mine jule- og nytårsønsker er, at fjernsynet vil lave en udsendelsesrække, der viser den realistiske landbrugsproduktion. Både den konventionelle og den økologiske.

Det sker, at der i fjernsynet søndag aften fortælles om forskellige former for vanrøgt af dyr. Her tænker jeg på sager om transport og skuldersår. Heldigvis er det enkeltsager, og det vi ser, er ikke normen for landbruget og dets følgevirkninger.

Landbrugsproduktion er ikke romantik. Landbrugsproduktion er koncentreret arbejde. Planlægning og indberetninger til Fødevarerministeriet er arbejdsopgaver, som skal være i orden.

Jeg ønsker at medierne tager fat på en saglig fremstilling af livet og arbejdet på landet, der viser produktionen af gode og sunde fødevarer. For der udføres hver dag et ansvarsfuldt arbejde, og landbrugets arbejde skal tages alvorligt - også af folk udenfor landbrugets egne rækker.

Med disse tanker ønskes alle Slægtsgårdsforeningens medlemmer glædelig jul og godt nytår.

Peder Mouritsen.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
Årsløv, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Elske Skovbo Jensen, Kløervej 5,
8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Bøgeparken 25 B
4241 Vemmelev
Tlf./Fax 58 58 40 16 og
Tlf. 58 38 38 08
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 404 udkommer omkring den 20. februar 2010. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. februar 2010.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup Offset A/S
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Forberedelsen

Af sognepræst Leif Hvass,
Sennels i Thy.

Hvorfor begynder kirkeåret med advent og ikke med selve kristendommens hovedbegivenhed: fødslen af Guds søn?

Som svar på spørgsmålet må vi forstå, at de gamle kirkefædre, der lavede denne inddeling af kirkeåret, faktisk ønskede, at vi alle skal have mulighed for at forberede os på selve begivenheden. Ja, de har vel ment, det var en nødvendighed for os.

Ordet advent betyder faktisk ”komme” eller ”det, der kommer”. Så tiden frem til selve juleaften er altså beregnet til en forberedelse på igen at fejre Jesu fødsel. Fejre, at Gud sendte sin søn ned til os, for at Gudsriget kunne udfolde sig hernede på vor jord. Udfolde sig på den måde, at mennesker fik og stadig får mulighed for at møde Gud gennem ord og begivenheder, der netop fortæller om Ham.

Nu han man forberede sig på forskellig vis. Det gælder også her i adventstiden. Som i så mange situationer er der en ydre forberedelse, hvor vi på en måde skaber rammerne for selve fejringen – selve festen. Indkøb, rengøring og pyntning kan i den forbindelse nævnes.

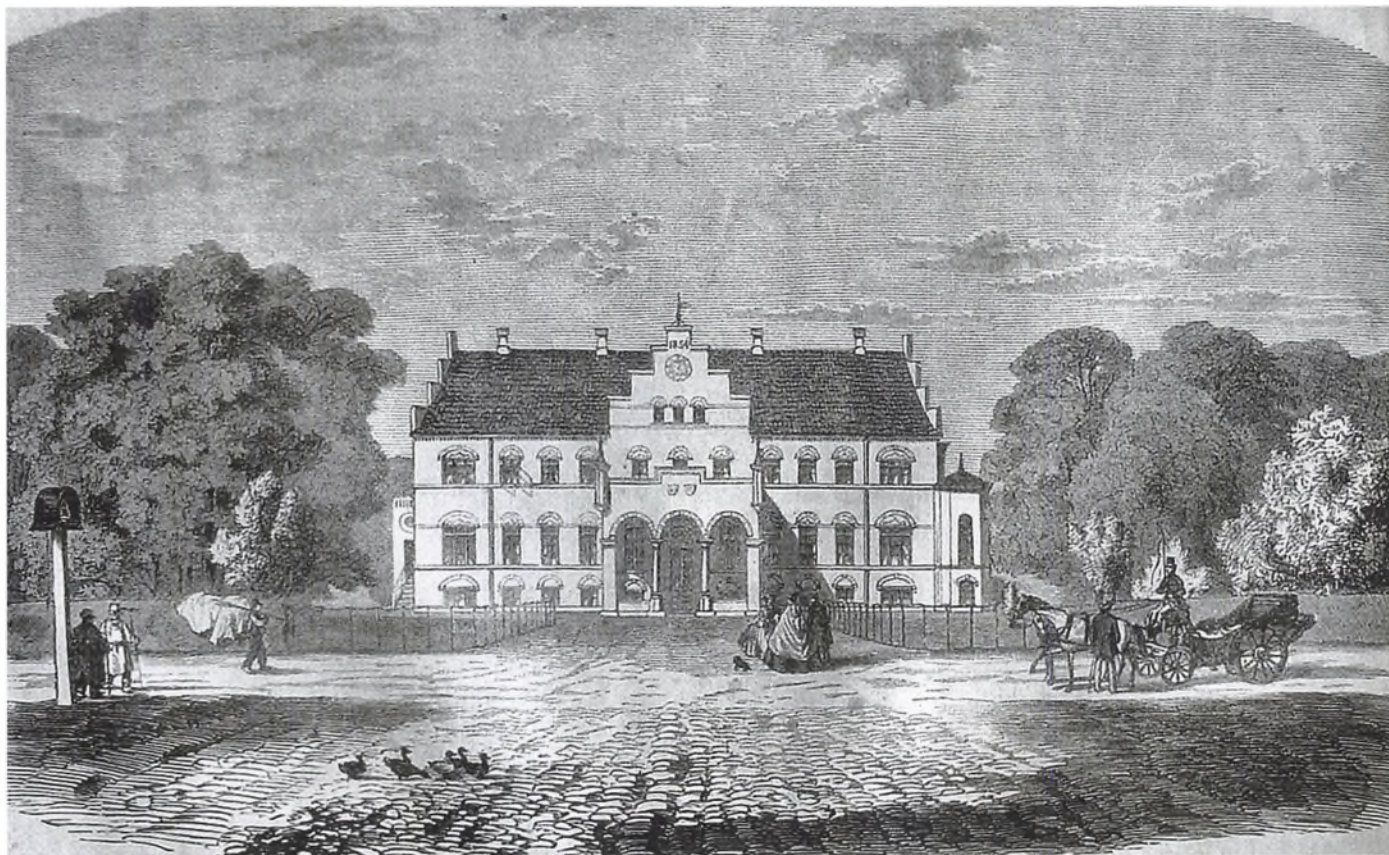
Når vi på den måde er ude, ser vi også en anden form for fysisk forberedelse, som vel alene hører julen til. Det er blevet mere og mere almindeligt, at lade lyskæder i buske og træer fortælle om denne vor forberedelse. Og hvad er det så alle disse lys fortæller om? Jo, vi må huske, at fejringen af Guds søns fødsel her på jorden sker ganske tæt på den dag, hvor døgnets lyse timer er aller færrest.

Gud lod sin kærlighed strømme os i møde lige her, hvor vi måske alene føler os omgivet af mørket. Og mørket er jo for os ofte et billede på alt det negative i vores liv. Alt det, der indeholder en form for ondskab. Jo, på den måde kan vi have grund til at trække lyset frem som en modpol til mørket. Mon ikke den grundfæstede kristendom hos mennesker har sin andel i ønsket om at tilføre lys i mørket.

Vi lader det alt sammen kulminere selve juleaften, hvor juletræets lys ikke mindst symboliserer Gudslysets fødsel ind i vor verden. Vi skal også huske, at Jesus efterfølgende i sit voksenliv kaldte sig selv ”Verdens lys”. Dermed pegede han ind på det forhold, at han, med de Guds sandheder, han kendte til, kunne udgøre den forskel, der kunne få alt det gode og varme til at vinde over det onde og kolde.

Lad os derfor gå ind i julen med et ønske om, at lyset fra Jesus Kristus altid vil kunne være i stand til at skinne så meget, at mørket bliver overvundet.

Til juletræ på Valdbygård

Valdbygårdens hovedbygning. Valdbygård ligger lidt vest for Slagelse og har siden 1846 været i slægten Bechs eje.

Af Anne Marie Fodgaard.

Baggrunden

Siden slutningen af 1800-tallet var der afholdt julefest for børnene af alle godsets ansatte.

Oprindelsen til denne fest skyldes et legat, der var stiftet af hofjægmesterinde Margrethe Christine Bech, og hvis midler var tænkt anvendt til ophold på Kysthospitalet på Refsnæs for børn af arbejdere paa Valdbygård og Brorupgård. Sygekasseordningen og den bedre sundhedstilstand har heldigvis for længst bevirket, at det er blevet overflødigt at anvende beløbet hertil, og i stedet ydes et beløb til sygeplejeforeningen, og desuden holdes der altså en julefest, som der i lang Tid i forvejen træffes forberedelser til.

Julefesten for børnene ophørte med hofjægmesterinde Bechs død i 1952, da næste generation fravalgte Valdbygårdens store hovedbygning.

Erindringer

Engang for mange år siden skulle jeg deltage i et julemøde, hvor jeg blev bedt om at læse en julefortælling. Efter at have ledt i forskellige bøger uden at finde den rette, syntes jeg, at jeg selv havde haft så mange juleoplevelser i min barndom, at jeg satte mig til at skrive som følger:

Jeg blev født på Valdbygården i 1930 og boede der, til jeg var 15 år. Min mor, Karen Marie, var i sine unge dage

husjomfru på hovedbygningen hos hofjægmester og hofjægmesterinde Bech. Der lærte hun min far, Christian Frandsen, at kende. Han var ansat i gartneriet, og de blev gift den 9. maj 1919. I årene som kom, fik de 5 børn med mig som den yngste. I 1931, da jeg var 1½ år, døde min far af lungebetændelse. Min storebror var dengang knapt 10 år gammel. Min far havde på det tidspunkt forpagtet gartneriet på Valdbygård efter den gamle gartner Thiesens død. Efter Fars død overtog godset igen gartneriet, men vi, min mor og os 5 børn, fik fortsat lov til at bo i Gartnerboligen. Min mor arbejdede på hovedbygningen i forbindelse med større fester, og ellers tog hun ud som kokekone. I 1942 rejste den daværende husjomfru fra Valdbygården, og hofjægmesterinde Bech spurgte min mor, om hun med mig ville flytte over på hovedbygningen som husjomfru. Det var under krigen, hvor alt var mørkt og uhyggeligt, så jeg tror, det blev en letelse for min mor.

Jeg har, så langt tilbage jeg kan huske, kunnet følge juleforberedelserne på Valdbygården på nært hold. Det, som jeg husker bedst, og som betød meget for os børn, var juletræet, som altid blev holdt den 20. december for alle godsets børn. Det var ikke kun børn fra Valdbygården, men det var også børn fra Brorup, Langebjerg, Knudsrødgård og børn, hvis forældre arbejdede i Valdbygårdens skove. Jeg ved ikke, hvor mange børn vi var, men vi var mange. Jeg fulgte de fleste af juleforberedelserne på nært hold, fordi vores mor deltog i dem. Mine øjne og ører var store i den tid, for det var stort at kunne komme i skole og fortælle sidste nyt.

Juleforberedelserne begyndte i november, hvor man blev "skrevet op til juletræ". Det foregik i Jernbjerg Skole hos den gamle lærer Rune. Man kunne komme til juletræ, når man var fyldt 6 år, altså den jul hvor man skulle begynde i skolen om foråret. Skoleåret begyndte til april. Når vi var skrevet op til juletræ, begyndte vi piger at snakke om, hvad tøj vil skulle have på, og om vi måske fik lov til at få en ny kjole.

På hovedbygningen begyndte juleforberedelserne også tidligt. Oppe på øverste loft stod store kasser med diverse tøj og legetøj - overskud fra året før. Der blev skrevet op og ført liste over de mangler, der var i f.eks. størrelser af tøj. Alle børn fik en julegave, som bestod af et stykke tøj og et stykke legetøj af en eller anden art, alt efter dreng eller pige og alder. Det kunne være strømper, hue eller vanter. Legetøjet kunne være et spil, Skoleelevernes Lommebog, farvebog og farver eller en bog.

Når hofjærgermesterinden gik sine ture og mødte nogle børn, talte hun altid med dem, og tit blev de spurgt om, hvad de ønskede sig til jul. Hvis ønskerne var inden for budgettets rammer, fik de det.

Julegaverne var ikke pakket ind i papir, men om alle gaverne var der røde silkebånd bundet i en stor sløjfe. På gaven sad en seddel med barnets navn og alder.

Når man var 14 år og gik ud af skolen, var det sidste gang, man kom med til juletræ. Julegaven det år var for pigernes vedkommende tøj til en andendagskjole, undertøj og et par silkestrømper. Drengene fik en henvisning til "Kontanten", så de dér kunne få konfirmationstøj til en bestemt pris, og så fik både drenge og piger en salmebog.

Først i december blev de damer, som på en eller anden måde var tilknyttet hovedbygningen, indbudt til en aften, hvor mange gaver blev forberedt. Der blev syet små dukkekjoler og puder til små dukkesenge og vugger, og der blev flettet julehjerter. Mens man hyggede sig, blev der læst op af Peters Jul, og der blev sunget nogle julesange. Aftenen sluttede med æbleskiver, og der blev smagt på det forskellige julebag.

Så blev det endelig 20. december. Kl. 14 skulle vi være på hovedbygningen i den lange gang i kælderens, som gik fra den ene ende af hovedbygningen til den anden. Efter et stykke tid blev der åbnet ind til strygestuen, hvor der var sat lange borde op med hvid papirdug, og der var pyntet med små grangrene. Man skulle sidde søskende sammen, for vi skulle spise 2 af samme tallerken - og vi skulle huske at medbringe en ske til at spise med.

Vi fik risengrød med en stor smørklat og godt med sukker og kanel serveret på en flad tallerken. Den dybe stod ovenfor den flade, og i den var der sødt nisseøl. Og så spiste man først en skefuld grød og så en skefuld øl, og det smagte dejligt. Der var stor diskussion, inden vi kom hjemmefra - min søster Edith ville hellere spise sammen med tømmerens Anna, min søster Lilly ville spise sammen med Lukas' Helga, og jeg ville gerne spise sammen med Almanns Gertrud. Men hun havde en lillesøster, som hylede i vilden sky - og så måtte jeg spise alene.

Når spisningen var overstået, gik vi alle op i den store spisestue. Der stod det store juletræ, hvor lysene i mellemtiden var blevet tændt. Hvert år syntes jeg, at aldrig havde juletræet være smukkere. Juletræet var fældet i Valdbygårdens skov og var med omhu udsøgt af skovfogeden. Juletræet var

pyntet med røde og hvide lys, mange flag og flettede hjerter. Alle hjerter var hvide på den ene halvdel og skiftende farver på den anden. Derfor, når jeg senere i livet så flettede hjerter med 2 farver, syntes jeg, der var noget forkert ved det.

Juletræet stod i den ene ende af spisestuen og vi børn i den anden ende med de små forrest, så de bedre kunne se. Det store spisebord med alle gaverne stod ved den ene side, og man stod og skævede for at se, om man kunne få øje på sin gave. Når juletræet med alle de tændte lys spejlede sig i de store konsolspejle på væggene, så det ud, som stod der tændte juletræer hele vejen rundt i spise-stuen. Så læste lærer Rune juleevangeliet. Hans stemme lød så højtidelig, anderledes end vi var vant til i skolen. Så sang vi alle de kendte julesalmer, som vi havde øvet os på i skolen i en hel måned, og som vi havde lært udenad. Husjomfruen, frk. Christensen, spillede til på det store flygel. Så blev gaverne delt ud, en efter en blev vi kaldt op til hofjærgermesterinden og fik en gave og et håndtryk med et ønske om glædelig jul. Drengene bukkede dybt og pigerne nejede.

Pigerne, som var ansat på hovedbygningen, stod parat for at se, om noget af tøjet var for stort eller for småt og skulle byttes. Når vi alle havde fået gaver og lysene var slukket, blev juletræet skubbet ind til siden, så der blev mere gulvplads. Under det store spisebord med hvide duge helt ned til gulvet stod kasser og dåser med frugt og søde sager. Så stillede vi børn op i søskendeflok. Først gik vi til husjomfruen, hvor vi fik en stor eller lille pose eftersom, hvor stor flokken var. Hvert barn fik en appelsin og 2 æbler ned i posen. Så gik vi videre og fik en håndfuld bolcher o.s.v. Vi fik pebermødder, figner og en honningkage med lyserød glasur. Desuden var der til hvert barn 3 store hjemmebagte brunkager med en hel mandel på hver. Hofjærgermesterinden stod og gav alle et flettet julehjerter, et par flag og en håndfuld af de lys fra juletræet, som ikke var brændt helt ned.

Så begyndte sanglegene. Alle, både børn og voksne, legede med. Kl. 17 var julefesten slut. Lærer Rune takkede på børnenes vegne for en dejlig julefest. Alle børn stillede op på en lang række. Hofjærgermesterinden gav hånd til hver enkelt, bad dem hilse hjemme og ønske god jul.

Næste dag i skolen var sidste dag før juleferien. Dagen gik mest med snak om julefesten og om, hvad man havde fået i julegave, og så kunne vi så småt begynde at glæde os, til det igen blev 20. december, og vi igen skulle til juletræ på Valdbygård.

Jul i andre lande

Sognepræst Henning Marcher, Herlufsholm har samlet interessante oplysninger om julen i andre lande. Her bringes nogle eksempler:

Færøerne

Op til jul hænger færingerne en julestjerne (med lys i) i vinduet. De laver juledekorationer, f.eks. bestående af et stort julelys omkranset af små grangrene. De bager klejner, pebermødder, jødekager og vanillekranse. Den 24. december er det "Jolaaften", hvor juletræet pyntes. Nogen læser juleevangeliet hjemme, andre går til aftengudstjeneste, men de fleste hører gudstjenesten i radioen. Om eftermiddagen/aftenen spises julemiddagen, der består enten af »dansk mad« som f.eks. gåse-, ånde- eller flæskesteg, eller også af færøsk mad tilberedt af fisk eller fårekød (færsk/ræst/tørret). Der spises risengrød med en mandel i. Juletræet tændes, og der danses og synges om træet. Gaverne uddeles, og de små børn får at vide, at det er julenissen (julemanden), der er kommet med dem.

Den 25. december er "Joladagur" - en helligdag hvor mange går til formiddagsgudstjeneste. Også den 25. er der julemad på programmet. Den 26. december, "Annar joladagur", er julens store festdag, hvor man går på besøg hos slægtninge og venner, og bydes på alkohol og mad fra det store kolde bord. Om aftenen er der offentlig dans, hvor en særlig færøsk dans indleder til den gamle dansetid, som ligger fra jul til faste. Den 6. januar er "Trettandi". Det er igen en offentlig danseaften, hvor der især danses færøsk dans. Nogle tænder juletræet for sidste gang. Også den 13. Januar "Tjugundahaldi" er en offentlig danseaften.

Grønland

Den 1. december går de grønlandske børn fra hus til hus. De synger grønlandske salmer, og får bolsjer, kager og andre lækkerier som tak. Den 24. december går børn og unge rundt i små grupper med papirlamper i hænderne, og synger julen ind foran hvert hus. Disse lamper lyser også for familien til og fra julegudstjenesten. Visse steder er der en speciel gudstjeneste for børnene, hvor de bliver overhørt i en tekst fra Bibelen.

Den 25. december går grønlænderne i kirke om morgenen. Middagen består af risengrød, samt grønlandsk proviant som lam, fuglevildt og sæl. Mellem jul og nytår arrangeres der juletræsfester. En julemand deler gaver ud - slikposer og godter - til børnene. Nytårsaften bages der bittesmå rugbrød, som siges at holde sulten fra døren i det følgende år. Rugbrødene foræres til besøgende og venner, som også trakteres med "kaffemik". På helligtrekongersaften den 5. Januar går børn og unge udklædte rundt fra hus til hus og laver løjer, hvorefter de får kager og andre godter.

Finland

Aftenen før første søndag i advent kaldes "Lillajulaften" (finsk "Pikko-joulu") og fejres som en miniature-jul med et lille juletræ, der pyntes med mini-pynt, kagelys osv. Man spiser julemad, som gerne er "sillsalad", "sillinlågningar", postejer og skinke i skiver.

Første søndag i advent går finnerne i kirke for at høre julebønnen med Hosianna. De hænger "julstjärman" op i vinduet, og laver juledekorationer som f.eks. "himmeli" (en uro af strå). En krans hænges på entrédøren. De drikker julegløgg og bager "bruna kakor", "jultårter" (bagværk af butterdej i form af en stjerne med blommesyltøj i).

Den 24. december er det "Julaften" (finsk "Jouluaatto"). Julefreden "blåses ut" i Åbo kl. 12.00 og det transmitteres i radio og tv. Om formiddagen spiser finnerne ofte risengrød med mandel i. Juletræet pyntes. Om eftermiddagen går mange i kirke og sætter lys på deres kære grave. Julemiddagen består ofte af "smörgåsbord", skinke og alle slags postejer eller af kalkun. Børnene får at vide, at det er "julbocken" (finsk "joulupukki"), der er kommet med dem. Man danser om juletræet og lytter til julesange og julemusik. 6. januar hedder "Trettondagen" (finsk "Loppiainen"), og juletræet tændes for sidste gang. Den 13. januar er det, som i Sverige, "Tjugondag Knut" (finsk "Nuutinpdiva"). Juletræet bæres ud efter at børnene har "plyndret" det for "pepparkakor" og æbler, der måtte være tilbage.

Island

Op til jul hænger islændingene en julestjerne op i vinduet. De bager vanillekranse, specier, jødekager, klejner, tærter og roulader. Også de drikker julegløgg. Den 23. december er "Thorlåksmessa", hvor der ofte spises "kæst skata" (gravad rokke) med smeltet fåretalg og kartofler. Den 24. december er "Adfangadagskvöld". Man spiser lammesteg, gås eller flæskesteg og risengrød med mandel i. Børnene får at vide, at det er "jolasveinen", der kommer med gaverne. Mange går til midnatsgudstjeneste.

Den 25. december er "Joladagur" og den helt store familiedag, hvor der spise koldt, røget lammekød "hangikjot" med varm kartoffelmos eller kartofler i hvid sauce.

Den 5. januar er "Prettanda nott", hvor man "brænder julen af". Mange brænder juletræet af udenfor. Man holder "alfefest", hvor man tænder bål. Man synger og leger, og klæder sig ud som alfepiger og alfedrenge. Med en alfekonge eller alfedronning i spidsen danser man rundt om bålet.

Norge

Op til jul hænger også nordmændene en julestjerne op i vinduet. De bager småkager som "smultringe" og "pepperkaker" og et "pepperkakehus". Nogle drikker gløgg, og juleøllen kommer i handlen. Den 24. december går mange til børnegudstjeneste om eftermiddagen. Nogle sætter lys og lægger krans på deres kæres grave. Julemiddagen kan bestå af ribbenssteg (mest svineribbe, men også fåreribbe), gås, kalkun, dyresteg, kogt torsk eller "kveite" (lutfisk). Nogle spiser risengrød med mandel i. Juletræet tændes. Der danses og synges om træet. Gaverne uddeles, og børnene får at vide, at det er julenissen eller nissen der kommer med dem. Den 27. december begynder juletræs-festerne, og børnene går "julebuk" mange steder frem til den 6. januar, som hedder "Trettenhelga". Her tænder man juletræet for sidste gang. Julen er slut, men adskillige udendørs juletræer står til helt ind i februar.

Sverige

Første søndag i advent går mange svenskere til højmesse for at høre julebønnen med Hosianna. Den dag tænder de det første lys i "adventsstaken", og man hænger "adventsstjærnan" op i vinduet. Nogle køber en "adventsgran", som er et lille grantræ, der kan stå på et bord. Op til jul hænger man en "lingonkrans" på entrédøren. Mange bager især "pep-

Sognepræst Henning Marker, Herlufsholm har samlet beretningen om julen i andre lande.

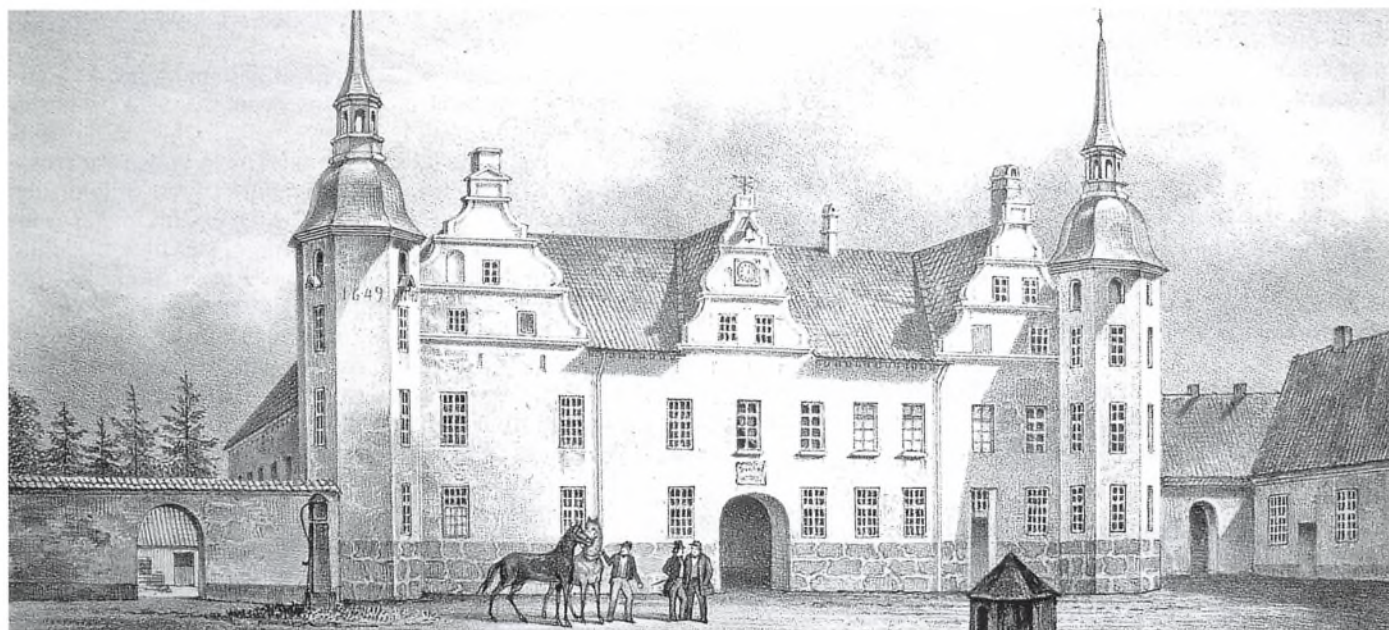
parkakor" og "saffransbrod". Den 13. december på luciadaen bliver man vækket tidligt om morgenen af en hvidklædt luciabrud med lys i håret, som kommer med en bakke med kaffe, lussekatter og "pepparkakor". Den meste lussefejring foregår dog uden for hjemmet. Den 13. December begynder man også at drikke gløgg.

Selve juleaften "Julafton" går mange i kirke, og sætter lys på deres kæres grave. Julefrokosten består af et stort koldt bord med sild, saltmad, pølser, flæsk og juleskinke. Om aftenen spises julemiddagen, der består af skinke, lutfisk og risengrød med en mandel i. Juletræet tændes, og "jultomten" kommer med gaverne, der undertiden er forsynet med vers, som tomten læser op. Der danses, synges og leges om juletræet. Den 5. januar hedder "trettondedagsafton", og er en halv helligdag. Dagen efter, "trettondedagen", er en helligdag. Den 13. januar har to navne enten "tjugonedagen" eller "Knutsdagen", og er dagen hvor man plyndrer juletræet og tager julepynten ned ("Tjugonda-Knut dansas julen ut").

Juletræet på Holsteinborg Slot

Det første juletræ i Danmark blev tændt på Holsteinborg Slot i 1808. Det ved vi ikke så meget om, men i 1869 holdt H. C. Andersen jul hos lensgreveparret Bodil Joachimine og Ludvig Harald Carl Herman Holstein-Holsteinborg, og det skriver han om i fortællingen "Krøblingen". Her berettes om juletræet i folkestuen og om juletræet i herskabets stue. Det er en herlig skildring, som fortjener at blive læst en af julens dage.

OGN

Vester Elkær i Himmerland

Vester Elkær o. 1900. I forgrunden ses aftægthuset, som blev bygget 1888 for Bodil Marie Christensdatter og hendes mand Jens Andersen. Han døde kort tid efter og barnebarnet Niels måtte over til farmoderen.

Vester Elkær i Alstrup sogn ved Hvalpsund har siden 2005 været ejet af Anna Solveig Skov Rosengreen, der er 10. generation. Hendes familie har siddet med gården i mere end 300 år.

Til gården hører 124 tdr. land, 20 tdr. land er skov, en del strandeng og resten er agerjord.

Det meste af jorden er forpagtet ud, og resten passes af et halvt hundrede økologiske får af racen Hvidhovedet Marsk (bevaringsværdig gl. dansk husdyrrace).

Gården ligger ude på engdrag i behagelig afstand fra andre gårde og huse.

Stuehuset blev genopbygget i 1941 og fra stuerne og terrassen er en betagende udsigt over Limfjorden. Huset ligger højt, men nedenfor haven er strandengen, så mere end 100 meter er der ikke fra stuehusets havedør til strandkanten.

Anna Solveig Rosengreen har indrettet en del af stuehuset til Refugium, hvor man kan bo en længere periode for at nyde stedets stilhed og skønhed og eventuelt koncentrere sig om et litterært eller videnskabeligt arbejde eller blot for at finde sin egen indre ro. Der er 4 værelser med 9 sovepladser foruden fællesrum

Anna Solveig Rosengreen driver økologisk fåreavl med henblik på salg af kød, samt avlsdyr. Kødet sælges til slagtebutikker m.m., af fårene produceres pålæg til salg på markeder og til detail. Det er dog tanken, at der på sigt skal indrettes gårdbutik med lammekød o. lign.. Et andet fremtidigt projekt er at åbne et mindre kunstgalleri på gården.

I Refugiets stue er der udstillet kunst fra lokale atelier, og Anna Solveig udstiller også egne malerier.

Vil man bo på Vester Elkær kan man kontakte Anna Solveig Rosengreen 98 63 41 14 eller 29 44 41 14. Vester Elkær har hjemmesiden www.vesterelkaer.dk

Historien

Vester Elkær var fæstegård under herregården Hessel, som i mange år hørte til hovedgården Lerckenfeld. I 1775 døde ejerinden – general Lüttichaus enke. Lerckenfeld blev købt af sønnerne, medens Hessel - med en del gods i Lovns,

Alstrup og Farsø - blev solgt til svogeren løjtnant Kaalund. I 1799 blev Hessel solgt til købmand Hillerup, der fik bevilling til at bortsælge godset uden at tabe hovedgårdsrettigheden. Han solgte en del af bøndergodset, og i 1802 blev Vester Elkær sammen med de øvrige gårde i Alstrup sogn købt til selveje.

Gården har haft navnet Vester Elkær tilbage til tiden før enevælden. Ved matrikuleringen i 1664 blev dens hartkorn sat til 4 tdr. 6 skpr. 0 fjdk. 1 $\frac{3}{4}$ alb. I 1682, da jorderne blev opmålt og sat i bonitet var gårdens dyrkede areal på 56 tdr. land. I 1688 blev hartkornet ændret til 4 tdr. 1 skp. 2 fjdk 2 alb.

I 1688 nævnes som fæster af Vester Elkær Chresten Eriksen, som omkring 1700 blev afløst af Søren Andersen, der var gift med Sidsel Nielsdatter.

Slægten på Vester Elkær nedstammer fra Sidsel Nielsdatter og hendes tredje mand.

Søren Andersen døde i 1715 – 43 år gammel, og enken giftede sig senere på året med Claus Pedersen, som fik fæstebrevet på gården.

Claus Pedersen døde i 1721. Grundet på at enken var frugt-sommelig ved mandens død, blev skiftet først afholdt den 13. september 1721. Børnene var: Maren Clausdatter 6 år, Peder Clausen 3 år og den nyfødte pige. Der blev til deling mellem enken og hendes tre børn 142 rdlr., hvoraf moderen tilkom 71 rdlr., sønnen 35 rdlr. Og døtrene hver 17 $\frac{1}{2}$ rdlr.

Enken blev boende i gården, og den 1. august 1723 blev hun gift med Anders Sørensen, og han modtog fæstebrevet på gården. Han skulle i indfæstning betale 20 rdlr., men da han ej var i stand til at formå at give uden 16 rdlr., nøjedes han med det. Han skulle svare alle kongelige skatter og påbud. Skyldkorn, landgilde og arbejdspenge efter jordebogen svarede årlig til Mortensdag. Han var fri for hoveri og arbejde, men rejserne gøres som i Claus Pedersens tid.

Anders Sørensen afstod i 1749 Vester Elkær til sønnen Søren Andersen, der var født i 1724. I fæstebrevet af 31. oktober 1749 står: ” W. C. von Lüttichau til Lerckenfeld, Hes-

sel og Melgård stæder og fæster hermed til Søren Andersen i Vester Elkær denne gård, som hans fader Anders Sørensen sidst iboende og formedels alderdom og svagheit til sønnen oplader. Han tiltræder straks gården og modtager den med al dens besætning, sæd og boskab, som ved stedet forefindes samt nyder stedet ligesom hans fader før ham. Hans gamle fader skal nyde sit skikkelige ophold og forplejning og leve fredsommeligt med hverandre, at der ingen klage bliver. Skal sønnen ikke forholde sig, som han bør mod faderen, vil jeg gøre en rigtig ligning imellem dem.”

Søren Andersen var gift med Anna Nielsdatter, der døde i 1765. Han giftede sig så med Mette Sørensdatter. Søren Andersen døde i 1778 og skiftet oplyser, at der var 3 børn i første og fire børn i andet ægteskab. Enken Mette Sørensdatter giftede sig i 1780 med enkemand Jens Henriksen, og ældste søn af første ægteskab, Anders Sørensen, overtog gården. Anders Sørensen var gift med Else Nielsdatter.

Anders Sørensen købte gården til selveje i 1800, men skødet blev først underskrevet 15. maj 1802.

I 1815 afstod Anders Sørensen gården til sønnen Niels Andersen, og gik med sin kone på aftægt i gården.

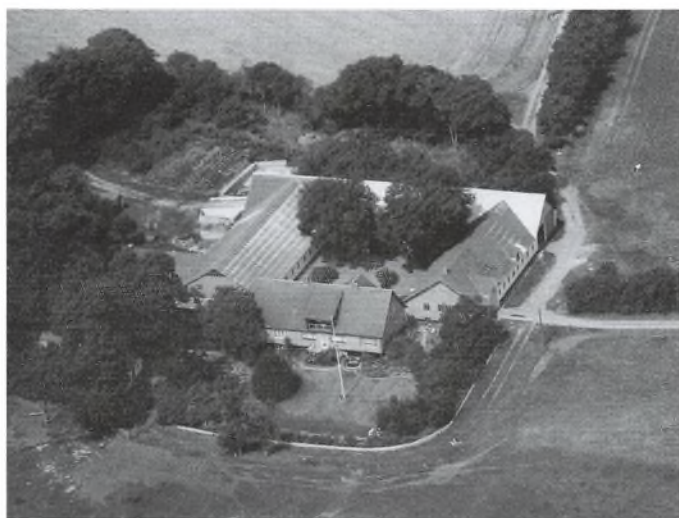
Else Nielsdatter døde i 1817 og Anders Sørensen i 1824.

Niels Andersen, der var født i 1782, var gift med Kirsten Sofie Pedersdatter.

Ved matrikuleringen i 1844 gik Vester Elkær matrikel nr. 2 i Elkær og blev skyldsats under hartkorn 4 tdr. 5 skpr. 2 fjdk. 1 ¼ alb.

I 1853 skrev Niels Andersen en disposition – en slags testamente, som efter hans død den 4. september 1855 blev forevist skifteretten. Det lyder: ”Da jeg i mit mangeårige samliv med min hustru Kirsten Sofie Pedersdatter stedse har befundet hende besjælet af en sådan kærlighed til vore børn og for deres sande vel og tillige af en sådan prøvet forstand og forfaring, at jeg i tilfælde af min dødelige afgang uden bekymring tør overlade hende uindskrænket rådighed og bestyrelse af vor fælles ejendom, så fortsætter og bestemmer jeg herved, at om jeg skulle afgå ved døden før min hustru, Kirsten Sofie Pedersdatter, da skal hun have ret til uden registrering eller skifterettens mellemkomst og uden påtale af nogen forblive i udelt besiddelse af det fælles bo uden at skifte med vore børn, så længe hun ikke gifter sig igen.”

Kirsten Sofie Pedersdatter døde i 1857, og i skiftesamlingen den 15. oktober blev det besluttet at gården skulle sælges ved auktion. Den 16. november 1857 var skifteretten atter sat, og det oplystes, at højeste bud på gården var 12.500 rdlr. af sønnen Anders Nielsen. Buddet blev approberet.

Vester Elkær o. 1960. Staldlængen tv. i billedet blev opført i 1956. Den var indrettet med køregang på loftet.

Anders Nielsen var gift med Bodil Marie Christensdatter. Han døde i 1865 og enken fik bevilling til at hensidde i uskiftet bo, men året efter henvendte hun sig til skifteretten og ønskede at skifte og få boet overdraget til fri rådighed mod at tilsvare gælden. Dette blev tiltrådt af parterne og enken fik boet overdraget, så hun 28. marts 1866 kunne blive gift med avlskarl Jens Andersen fra Thostrup.

I 1888 solgte han Vester Elkær til Morten Nielsen, der var gift med Kirstine Sofie Andersdatter ældste barn af Anders Nielsen og Bodil Marie Christensdatter.

I aftægtskontrakten står bl. a. at aftægtsyderen skal opføre et fem fag hus sydøst for gårdens stuehus. Aftægtshuset skal være 11 alen langt og 10 alen dybt af grundmur med brændte sten og stråtag. Derefter nævnes de naturalier m. v. som skal leveres.

Morten Nielsen tog navnet Skov, og han sad med Vester Elkær til 1922, da sønnen Niels Nielsen Skov købte den. Han var gift med Anna Hedegaard, og i deres tid fornyedes både staldlængen og stuehuset. De fik bil i 1929 og i 1948 købtes den første traktor – en Ferguson.

I juli 1955 blev datteren Martha Kirstine Hedegaard Skov gift med Henry Brix Rosengreen og de overtog Vester Elkær af Martha's mor, som havde været enke siden 1950. Henry Rosengreen var søn af en slagtermester i Hvalpsund. I ægteskabet fødtes døtrene Anna Solveig og Agnes. Henry Rosengreen døde i 1989 og Martha Rosengreen sad med gården til 2005, da den yngste datter Anna Solveig Skov Rosengreen tog over, og blev 10. generation.

Vogterdrengen

I familiens arkiv findes en interessant beretning fra H. C. Nielsen, der i 1880 var vogterdreng på gården. Han fortæller: ”Gården var nyopført omkring 1860, og havde et tilliggende af omtrent 125 tdr. land ager, kær og hede. Gårdens folkehold var: manden, konen, en voksen datter, en yngre do., en voksen søn, en tjenestekarl, en pige, en konfirmeret dreng og min ringhed. Desuden en daglejer og høstkone i høsttiden. Lønforholdene: Karlen fik 120 kr. foruden kost og logi, pigen 40 kr. den konfirmerede dreng ved jeg ikke og jeg fik 20 kr. alt pr. år. Høstmanden fik en krone og høstkonen 66 øre pr. dag.

Kreaturholdet bestod af 2 følhopper, 2 yngre arbejdsheste, en etårig og to føl. Fire malkekøer, fire stude, otte stk. ungkvæg. Omkring 35 får og 20 lam. En griseso, som faredes om foråret og fødte ti grise. Et slagtesvin på ca. 500 pund. 20 høns, en bindehund og 3-4 katte.

Afgrøderne bestod af rug, byg, havre, boghvede og spergel. Spergel spillede en ikke ringe rolle i datiden, både til afgræsning og i tørret tilstand til vinterfoder for køerne. Og så var der et ganske lille stykke jord med kartofler, som så godt som ikke brugtes til menneskeføde.

Af redskaber og maskiner var der fire vogne, en såkaldt ”havgogn” med fast fadning, som ikke blev brugt ret meget til daglig, da den var foreholdt pænere kørsel, så var der tre andre vogne, som brugtes til henholdsvis gødningskørsel og høst. Den ene var meget gammel og lunstik (en jerpind stukket gennem akslen udenfor hjulet for at forhindre det i at falde af.) Alle fire vogne var med træaksler.

Af maskiner havedes en hakkelsemaskine og en rensemaskine. Så var der mejeredskaber – hø- og høstleer, hvor høstleerne var de halvslidte høleer. Håndriver, forke, grebe, skovle, m. m. alt håndværksmæssig eller hjemmelavet. Fabriksmæssige redskaber var endnu så godt som ukendt. Dog: spinderokken, som blev flittigt brugt i vintertiden både til uld og hør.

Gården lå egentlig rigtig smukt med udsyn over Limfjorden, hvis strand var kun 100 meter fra gården. Høje bakker øst

Stuehuset fra 1941. I den ene ende bor ejeren Anna Solveig Rosengreen, og den anden halvdel et refugium indrettet med værelser og fællesrum, som lejes ud. Her kan man bo over længere tid og arbejde med kunst eller videnskab eller blot nyde den smukke natur.

og vest umiddelbart op imod gården og den opstigende agermark imod nord. Men den lå bart. Ikke et træ af nogen art i gårdens nærhed med undtagelse af 5-6 ribsbuske i en lille og jorddige indrammet kålgård, hvori der avledes grønkål og suppeurter. Ikke en eneste blomst af nogen slags.

Kosten bestod overvejende af mælkemad. Så godt som alt tilvirkedes af egne produkter, brødet bagtes af eget rug, øl bryggedes af egen malt og sulevarene fra egne dyr. Alt fremstillet i hjemmet.

Der var stor properhed og orden i al ting, så på den måde var det et godt sted for en dreng at være. Vi spiste af samme fad og drak af samme ølkovs.

Efter at forårssæden var lagt, blev der lidt mindre travlt, der var dengang ingen roer. Tiden til høslætten blev udfyldt af tørveskæring. Nye stråtage blev lagt på husene, hvor det tiltrængtes, lyngslåning til brændsel og fårefoder samt andre reparationer.

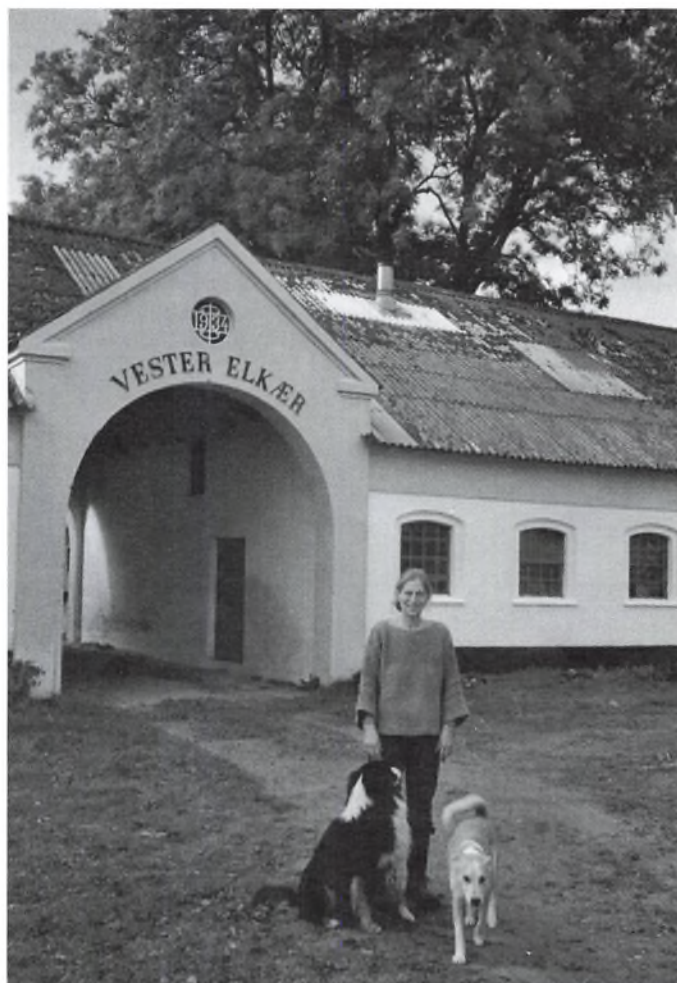
Når høhøsten kom, blev der travlhed igen for både mænd og kvinder. Arbejdstiden var fra 4 morgen med en mellemmadspause formiddag og eftermiddag samt 1½ times middagshvil.

Når kornhøsten indfandt sig, blev det for alvor travlt. Det hele foregik ved håndkraft. Ikke sjældent blev middagspausen annulleret når der blev kørt ind, og klokken kunne endda blive 11 eller 12 inden fyraften, så der måtte arbejdes ved lys det sidste stykke tid. Så kunne det være, at der også kunne blive et nap til "hjortedrengen" også. Det sidste kunne også træffe om dagen, når det var "bissevejr", hvad det ikke var så helt sjældent.

Kreaturpriserne var omtrent således: Om foråret solgtes en 5-årsfest (årshest ?), den kostede vist knap 500 kr. for der var vist nok nogen fejl ved benene. På Illeris efterårsmarked solgtes to stude for 525 kr., en ko for 148 kr. et får 13 kr. og 3 lam 5 kr. stykket. Desuden solgtes samme efterår et føl (føl ?) for 200 kr. En tønne rug kostede 10 kr., et pund smør mellem 50 øre og 1 kr. efter årstiden. En snes æg samme pris og et pund uld 1 kr.

Min bestilling den sommer var hovedsagelig fra først i marts til først i maj, at vogte løsgående får og lam. Da forårssæden var lagt blev fårene sat i tøj og de større dyr kom på græs, så ændredes min bestilling til at jeg skulle flytte kreaturerne om formiddagen og om eftermiddagen, at vogte ungkreaturerne og følhopper, der gik frit i kærret indtil kornet var i hus. Så blev tøjrene taget af både kornkvæg (hornkvæg ?)

og får. Nu blev min opgave at drive dem alle ud i udmarken og heden om formiddagen og om eftermiddagen at drive kornkvæget (hornkvæg ?) i kærret eller i de hjemlige omgivelser. Efterhånden blev kælvkøerne sat på stald og i midten af oktober blev alle hornstyrer indbunden, men endnu blev fårene ved at gå ude, og den sidste dag jeg var på gården, den 30. oktober, var jeg i hede og udmark med fårene. Vejret var tørt men tæt overskyet og hundekoldt. Dagen efter var der et meter tykt lag sne på jorden."

Anna Solveig Rosengreen foran gårdens karakteristiske port. I det runde vindue står årstallet 1934

Landbrugets og andelsbevægelsens bygherre

Af: Jørgen Lund Christiansen.
Tidligere forretningsfører for
Den lokale Andel, nu idémand
til og fundraiser for Kultur- og
Aktivitetscenter Vestermølle.

Artiklen bringes efter aftale med Østjysk Hjemstavnsforening, hvor emnet behandles i en længere og mere fyldestgørende artikel i foreningens årbog.

Er der interesse for Østjysk Hjemstavnsforening, kan den kontaktes gennem formanden, tlf. 86 28 33 71 eller mail: karenms@privat.dk .

Et medlemskab koster 130 kr. om året – men så modtager man også en årbog på små 200 sider.

I maj 2010 åbnes på Vestermølle ved Skanderborg Sø Virtuelt Museum og Debatværksted med basis i Anders Nielsen, Svejstrup Østergaard.

Andelspionéren Anders Nielsen, Svejstrup Østergaard, døde i 1928. I 44 år forinden fra 1885 til 1927 var han ubestridt det menneske, som betød mest for ændringen af det gamle landbosamfund til et tilpasningsdygtigt erhverv. Den ændring i landbruget, som han var en afgørende del af, fik betydelig afsmittende virkning på opbygningen af forsyningsvirksomheder på den ene side af erhvervet og af fødevarer-, forædlings- og afsætningsvirksomheder på den anden. Anders Nielsens indsats sættes i relief af, at landbruget på hans tid stod for omkring halvdelen af bruttonationalproduktet og tre fjerdedele af Danmarks eksport og valutaindtjening. Og dog husker de færreste gårdejereren på Svejstrup Østergaard, mens hans nogenlunde samtidige på den private erhvervsfront – f.eks. købmand Hans Broge, Århus, H.N. Andersen, ØK, og stifteren af bl.a. Privatbanken C. F. Tietgen – er kendte. Og det til trods for, at deres også imponerende bedrifter, om de så lægges sammen, har betydet mindre for Danmarks udvikling end Anders Nielsens virke.

Virtuelt Museum

I maj 2010 åbner Vestermølle Møllelaug et Virtuelt Museum, der skal råde bod på misforholdet. Det sker i samspil med Syddansk Universitet ved professor Flemming Just, lektor Mogens Rostgaard Nissen og snart cand. mag. i historie Merete Bo Thomsen. I tilknytning til Virtuelt Museum etableres et Debatværksted, som Vestermølle Møllelaug udvikler i samarbejde med seniorforsker Henning Otte Hansen, KU Life – tidligere Landbohøjskolen, i dag en del af Københavns Universitet. Her vil der på udvalgte felter blive lagt op til overvejelser og drøftelser vedrørende landbrugets og Danmarks udvikling foreløbig frem til 2025. Virtuelt Museum og Debatværkstedet får til huse i Møllehuset på Kultur- og Aktivitetscenter Vestermølle ved Skanderborg Sø. Her blev i januar 2009 igangsat investeringer på forventet i alt 33 millioner kroner. Fase I, som omfatter nedtagning

og genopbygning af Møllehuset samt renovering af en smuk klassicistisk ladebygning fra 1841 og en pavillon – Ridder salen i haven ned mod søen – udgør 17,5 millioner kroner heraf. Skanderborg Kommune stiller bygninger og grund til rådighed og yder 3,5 millioner kroner hertil. De øvrige 14 millioner kroner er donationer fra fonde, foreninger og virksomheder.

Anders Nielsen

Mere om Virtuelt Museum og Debatværkstedet senere, men først en nærmere præsentation af gårdejereren på Svejstrup Østergaard:

- Anders Nielsen blev født på Jægergaarden i Gammel Rye 11. juni 1859. Forældrene var Niels Nielsen og Maren Andersdatter. Faderen døde, da Anders Nielsen var fire år, moderen da han var ni. Hun havde, som skik var, hurtigt giftet sig igen, og efter hendes død videreførtes Jægergaarden af enkemanden. Stedfaderen og gode slægtninge holdt Anders Nielsen til bogen, og han var kun 20, da han blev landbrugskandidat fra Landbohøjskolen. I de næste to år virkede han som konsulent og højskolelærer.
- I 1882 blev han, som 22-årig, gift med en sjællandsk pige, Kirstine, og dagen efter overtog det unge par Svejstrup Østergaard, hjulpet på vej af familie.
- Som 25-årig blev Anders Nielsen valgt til formand for Skanderborg Landboforening – i et kampvalg mod en højremand fra det store landbrug. Fire år senere var der atter kampvalg, og da tabte Anders Nielsen, men han kom igen og sad i en årrække for bordenden i landboforeningen.
- I 1898 tog han initiativ til stiftelse af Jydsk Andels Foderstofforening, JAF, hvis formand han blev. Senere fulgte Dansk Andels Gødningsforening. De to virksomheder kom i 1969 til at udgøre grundstammen i DLG. Anders Nielsen puljede gennem lokalforeningsformænd ordrer på bl.a. foderkager og gødning. Men ingen importører turde sælge til JAF, og ingen bank ville finansiere forretningerne. Alle frygtede købmandshusenes reaktioner. Det lykkedes alligevel – takket være en alliance om kapital med et jødisk handelshus i København og direkte import af varerne.
- I 1899 samlede han andelsvirksomhederne på tværs af brancher i Andelsudvalget, senere Danske Andelsselskaber – i dag en del af Landbrug & Fødevarer, den ny organisation, som i 2009 samlede Landbrugsraadet, Dansk Land-

Anders Nielsen,
maleri fra 1920,
Axelborg.

Peter Gæmelke taler ved rejsegildet på Vestermølle 11. juni 2009 på 150-års dagen for Anders Nielsens fødsel.

brug samt hovedparten af det branchepolitiske arbejde for mejerier, slagterier m.v. i én organisation.

- Da Andelsudvalget begyndte at udgive Andelsbladet, var han også her idemand og i mange år bladets redaktør.
- I 1900 var Anders Nielsen initiativtager til en kvalitetsmæssig samordning af smørproduktionen på de mange hundrede små andelsmejerier og en tilsvarende afsætning på eksportmarkederne under et fælles mærke, Lurpak. Dette brand – dét ord kendtes ikke for 109 år siden – eksisterer og har stor værdi globalt den dag i dag.
- I 1911 kom turen til etablering af konkurrence i cementbranchen gennem stiftelse af Dansk Andels Cement.
- I 1914 kronedes en årelang indsats for etablering af bøndernes eget pengeinstitut med etablering af Andelsbanken, hvis formand – og senere direktør – han blev.
- Da Landbrugsraadet blev stiftet i 1919, var Anders Nielsen også med, og han fik sæde i præsidiat.
- Året efter tog han initiativ til bygning af landbrugets hovedsæde Axelborg 300 meter fra Rådhuspladsen og med Frihedsstøtten som nabo.

Var aktiv overalt

Der kan skrives bøger om Anders Nielsen og hans virke. Det er der også blevet, og flere er måske på vej. Her kan og skal ikke alle hans resultater omtales, men blot nævnes, at han også var en aktiv medspiller ved etablering af mange andre andelsselskaber end de nævnte, f.eks. Danske Landboforeningers Frøforsyning i 1906. Dette selskab ejes i dag af 4.000 avlere af græs- og kløverfrø og drives under navnet DLF-Trifolium med datterselskaber eller afdelinger i bl.a. USA, New Zealand, Kina, Rusland, Tjekkiet, Frankrig, Holland og UK. Markedsandelen i EU er pænt over 50 pct. og på globalt plan mellem 20 og 25 pct.

Folketingsmand

Andelsbonden stillede op til Folketinget flere gange og var også valgt i en periode, men uden her at præge tingene i samme grad som på det landbrugs- og andelsorganisatoriske felt. Politisk kom han i klemme under Verdenskrigen 1914-18, da han ret egenhændigt og uden om regeringen indgik handelsaftaler med England. Som neutralt land skulle Danmark balancere mellem ønsker og krav fra både London og Berlin. Regeringen reagerede ved ikke længere at invitere formanden for Andelsudvalget med til møder om landbrugets handelsforhold, da man alene ville tale med valgte ledere, som direkte repræsenterede landbruget og fødevarerelskaberne. På en efterfølgende generalforsamling valgte Jydske Landboforeninger Anders Nielsen til formand, og så måtte Christiansborg igen åbne dørene for ham. Det førte til en intern regeringsbemærkning om, at "vejen til dansk landbrug går over Svejstrup Østergaard". Anders Nielsen stod dog ikke som nogen stor vinder af sagen. Kredse i landbruget fandt, at han havde handlet for egenrådigt og uden mandat i forhandlingerne med England. En ny generation, der også ville have indflydelse, var på vej.

Faldt med Andelsbanken

Det blev en del af årsagen til Anders Nielsens fald i forlængelse af Andelsbankens krak i 1925. Forinden var Landmandsbanken, senere Danske Bank, gået ned med et brag. Anders Nielsen forsøgte at redde Andelsbanken ved at få tilført garantier og ny kapital fra især andelsforeningerne. Både Nationalbanken og regeringen bakkede op for at forhindre endnu en banklukning, men forgæves – fordi der ikke blandt brugerne var den tilstrækkelige opbakning. Da boet efterfølgende var gjort op, og både revisorer og advokater havde fået deres, var der en dividende på 93 pct. til kreditorerne – og tid til stille eftertanke: Det havde nok været klogere at redde banken – der da stod over for en retablering og i øvrigt en stærk udvikling, som foregår den dag i dag, nu som del af Nordea. Retableringen blev uden Anders Nielsen, og i tiden efter frem til 1927 mistede han en for sine mange tillidsposter. Undervejs i den gloriose karriere var Anders Nielsen blevet en holden mand. Han havde altid krævet aflønning for det arbejde, han udførte, fordi han ikke ville være "en af landbrugets økonomiske krøblinge". Han undlod at indløse sine andelsbeviser i Andelsbanken, og samtidig måtte han indfri en kaution for sin søn, der som læge kuldsejlede med en kuranstalt i Silkeborg. Denne artikels forfatter besøgte i oktober 2008 Anders Nielsens sønnesøn, Erik Kissmeyer Nielsen, som bor nær Boston i Massachusetts. Han fortalte om, hvordan det herskabelige liv i den store villa i Silkeborg fra den ene dag til den anden blev byttet ud med livet i en lejlighed i Århus, og han huskede sin sygdomssvækkede farfar i stolen i sommerhaven på Svejstrup Østergaard, da storhedstiden både hvad indflydelse og velstand angik rindede ud.

Stemmesedlen er et skarpt våben

Det er ikke første gang i historien, en stor personlighed, som kom til at præge sin samtid og præstere resultater, der rakte langt ind i fremtiden, har fået en lidt trist sortie. På det felt har den andelsvalgte leder det som politikeren. Stemmesedlen er et skarpt våben. Da Churchill havde triumferet i 1945, smed de britiske vælgere ham ud af Downing Street. Ofte ender det for selv de største politikere med et valgnederlag. Det bør imidlertid ikke forklejne deres indsats for eftertiden. I en biografi fra 1993 af Claus Bjørn om Anders Nielsen, Svejstrup Østergaard, hedder det sammenfattende, at "Anders Nielsen var både bygherre, arkitekt og entreprenør ved opførelsen af den organisatoriske bygning, som dansk landbrug siden begyndelsen af dette århundrede har beboet. Forbavsende lidt er ændret siden Anders Nielsens tid." Det er den organisatoriske bygning, Claus Bjørn skriver om, naturligvis ikke fx den teknologiske udvikling. For Anders Nielsen kunne hverken forudse Den Grå Ferguson eller Bill Gates og IT – de to nyskabelser, som bredt betragtet mere end noget andet har ændret landbruget og samfundet i øvrigt i det sidste halve århundrede.

Gravsten og mindesten

Samtiden var forlegen ved at møde Anders Nielsen i de sidste måneder af hans liv, der sluttede i 1928, året efter han mistede sin sidste tillidspost. Til gengæld var der mand af hus, da han blev begravet. Der var rejst en flagallé fra Svejstrup Østergaard til Dover Kirke, og mindeordene var store. Der blev fulgt op med rejsning af et mindeanlæg på Svejstrup Østergaards marker ud mod landevejen mellem Skanderborg og Ry. Anlæggets fire sten med inskriptioner og en illustration af et plovspand blev i august 2009 rensat, og tekster samt streger malet op efter en bevilling hertil fra Andelsforeningernes Humanitære og Kulturelle Fond. Anlægget og gravstedet i den sydlige ende af den nærliggende Dover Kirkegaard kan være et udmærket mål for en

aften- eller søndagstur. Menighedsrådet i Dover har besluttet at istandsætte stenene på gravstedet, som – mens dette skrives – mangler flere påsatte metalbogstaver. Der er betalt for pasning af gravstedet de næste 25 år og allerede tanker om herefter at få det fredet.

Hustruen

Anders Nielsen og Kirstine Nielsen har hver sin sten på gravstedet, som også rummer yderligere et par sten for efterkommere, der ligger her. Symbolikken i, at ægtefællerne har hver deres sten, afspejler meget godt deres virke i levende live. Mens Anders Nielsen tog sig af det udadvendte og de mange, mange tunge tillidsposter, overtog Kirstine Nielsen ansvaret for gårdens drift. Og der var orden i tingene. Når gemalen skulle til Skanderborg for at tage toget til København, kørte fruene ham til stationen i jumpegig – formedelst 25 øre, som blev overført til gårdens konto fra direktørens. Anders Nielsen blev ofte kaldt for direktøren, fordi hans virke gav ham den stilling i flere selskaber. Set med eftertidens erfaringer i bagagen begik han nok en fejl ved at påtage sig forretningsmæssigt ansvar, specielt i Andelsbanken. Det havde han ikke fornøden uddannelse til, og det er ikke altid, begavelse og vilje gør det alene. Han blev formentlig i nogen grad kørt rundt i manegen af bankens øvrige ledelse, og i hvert fald var sammenblandingen af det folkevalgte virke og den ansattes arbejde forkert. Her må være rene linjer og klar ansvarsplacering. Positivt sagt har Anders Nielsen været med til at skabe denne erfaring til gavn for eftertidens folkevalgte og forretningsmæssige ledere i andelsselskaberne.

Andelsbevægelsen

Til trods for, eller måske netop fordi, Anders Niensens virke ikke blev én lang succeshistorie, er han så meget mere spændende som historisk person. Hans idéer om andelsselskaberne gælder den dag i dag. Han så klart, talte herom og efterlevede, at andelsselskabet ikke skal være ideologisk. Der skal alene være tale om sammenslutninger med et økonomisk formål. En senere andelsbonde, den første formand for Landsforeningen den lokale Andel, Georg Bonnesen, Lille Skensved, sagde det således: Andelsbevægelsen går til baglommen! Selskabet skal være det enkelte medlems forlængede arm, fordi han derhjemme ikke selv kan kærne smør, produktudvikle den slagtede svinekrop og hensigtsmæssigt eksportere og markedsføre varerne. Det kan det fælles selskab, og bagefter deles overskuddet i forhold til den enkeltes leverage af råvarer. Her tæller antallet af kohaler altså mere end det enkelte medlem – men ikke på generalforsamlingen. Når beslutningerne skal træffes, har alle én stemme – både til at tale med og til at bruge i afstemningerne. Anders Nielsen ville magten – for at bruge den til at fremme landbrugets selvstændighed og økonomiske udbytte. Målet var og er veldefineret. Derfor hører hans tilføjelse med: Hvis der en dag ikke længere er brug for andelsselska-

Svejstrup Østergaard.

bet, så nedlæg det! Vi skal til enhver tid have de selskaber, der er brug for, aldrig flere.

Selvejet i fremtiden?

Landbrugets selvstændighed – hvad med den i fremtiden? Vil det være muligt at fastholde selvejet? Efter verdenskrigen 1940-45 var der flere end 200.000 landbrug i Danmark, i dag er der godt 30.000, men alene 12.-13.000 af dem er heltidsbedrifter, hvor minimum én person henter hele sin indtægt. Om 10 år er tallet formentlig nede på 7.000 heltidsbedrifter. Sådan en bedrift med jord, dyr, maskiner og driftsmidler i øvrigt vil koste et trecifret millionbeløb. Kirstine og Anders Nielsen købte gård, da han var 22. Kan fremtidens unge par – på måske 30 – også købe egen gård? De skal have haft tid til at være kæresten, de skal have taget gode uddannelser, minimum én af dem skal vide en masse om ledelse, økonomi, biologi, dyrenes sundhed og sygdomme, planter, markdrift og maskiner. De har næppe nogen mulighed for at præstere en opsparing og dermed en startegenkapital så stor, at finanssektoren vil betro dem 100 millioner kroner. Og hvad så? Kan der findes et system, så de alligevel får det reelle driftsansvar og de muligheder, der følger med, så de kan udvikle bedriften og til sin tid bestemme, hvem der skal føre den videre?

Inspiration på Vestermølle

Denne problematik – strukturudviklingen og generationsskiftet – er én af de problematikker, som seniorforsker Henning Otte Hansen, Københavns Universitet, laver et oplæg om i ord, grafer og levende billeder i Debatværkstedet på Vestermølle. Med udgangspunkt i Anders Niensens virke beskrevet og fortalt af folkene fra Syddansk Universitet i Virtuelt Museum, der ligeledes bliver IT-baseret, tages der i Debatværkstedet fat via store skærme. For som Claus Bjørn, der døde alt for tidligt, skrev det i 1993: Den organisatoriske opbygning, Anders Nielsen gav os, den holder stadig. Men det var i det 20. århundrede. Anders Nielsenudstillingerne på Vestermølle giver den enkelte besøgende mulighed for gennem egne studier på monitører og skærme og gennem debat at danne sin egen mening om, hvorvidt det også gælder i det 21. århundrede.

Konen og pigerne

På ét felt har én af Anders Niensens tanker måttet vige – for meget længe siden: Til trods for han var foregangsmand også vedrørende afsætning af andelsmejeriernes smør og skabte Lurmærket, var Svejstrup Østergaard en af de sidste ejendomme, der lukkede gårdmejeriet derhjemme. For som han skal have sagt: "Hvad skal konen og pigerne ellers tage sig til?" Men måske var det blot en mandschauvinistisk bemærkning fremsat til sidemanden i toget på vej til Axelborg – en dag, da Kirstine havde fået taxapengene, de 25 øre, for at køre ham til Skanderborg Station, hvorefter hun drog hjem for at øve den ledelse, der på alle nabogårdene blev forestået af manden. Dispositionerne derude på markerne og i staldene på de titusinder af danske landbrug blev i øvrigt ofte foretaget efter indirekte rådgivning fra Anders Nielsen. I mange, mange år udgav han Anders Niensens Lommebog, som udover at være almanak/kalender bragte opbyggelige artikler om avl og produktion med basis i de seneste forskningsresultater.

Anders Nielsen er værd at huske – både for landbruget og samfundet i øvrigt. Han er stadig en inspirationskilde. Den interesserede kan finde meget mere på www.vestermollelaug.dk og besøge Virtuelt Museum og Debatværkstedet på Vestermølle fra cirka 1. maj 2010.

Nordsjællandskredsen

Den ordinære generalforsamling afholdes torsdag, den 21. januar kl. 19.30 på Skævinge Kro. Efter generalforsamlingen serveres kaffe og derefter fortæller Slægtsgårdsforeningens landsformand, Peder Mouritsen, om sit landbrug og øvrige organisationsarbejde.

Jens Brogaard Jensen.

Himmerlandskredsen

Ca. 25 deltagere så Utzon Centret i Aalborg, torsdag formiddag den 26. november 2009.

En inspirerende guide viste rundt i det interessante byggeri, og fortalte dels om huset og dels om personen Jørgen Utzon. Byggeriet er meget karakteristisk, for en af dette århundredes mest kendte danske arkitekter.

Godt nok var det ikke operaen i Sydney, men Centret, der ligger smukt ned til kajen ved Limfjorden i Aalborg, er en værdig afslutning på Utzons karriere og et smukt vartegn for hans fødeby.

Utzon Centret rummer udstillingslokaler, værksted, bibliotek og en god restaurant.

Gudrun Knudsen

Vejlekredsen

Kredsen havde den 26. oktober samlet 30 medlemmer til efterårsmøde. Vi havde inviteret biskop Elisabeth Dons Christensen fra Ribe til at holde et foredrag. Hun valgte at tage udgangspunkt i sin bog "Det sårbare samliv". Biskoppen læste nogle sentenser fra bogen, og talte om de problemer der ofte fremkommer i et hvert ægteskab, hvordan mange får løst disse, og hvad der muligvis går galt andre steder. Vi har i dag en meget høj skilsmisseprocent i Danmark, det er som regel børnene det går mest ud over. Som tiderne er lige nu står forældrene oven i købet med en stor gæld, det hjælper jo heller ikke med til en skilsmisse i mindelighed.

Efter kaffen afholdt foreningen sin årlige generalforsamling. Formanden afholdte sin beretning om årets gang, der kom forslag om at udsende bladet via e-mail, hvor til der blev svaret, at man altid kunne gå ind på foreningens hjemmeside. Der var genvalg til Jens Jacob Jacobsen, Hovedgård. Niels Chr. Jørgensen, Hedensted og Steffen Buch Juul, Høllund.

Steffen Buch Juul.

Sjælland Syd

Så har vi været til den traditionelle højskoledag i Sjælland Syd. Den fandt også i år sted på Brøderup Ungdomsskole. Der deltog 60 medlemmer, og dagen indledtes med, at forstander Helle Hain bød velkommen og kort fortalte om skolen og dens historie.

Dagens første foredrag var med arkivleder Rasmus Nielsen fra Næstvedegnens lokalhistoriske Arkiv. Foredraget hed "Kulturlandskabets billedbog." Rasmus Nielsen er en humoristisk og meget vidende foredragsholder, der ved hjælp af gammeldags lysbilleder fortalte og forklarede en masse om mergelgrave, gadekær, markskel, sognegrænser, stynede pile, udskiftningen og meget andet. Det var rigtig interessant.

Efter en rigtig god frokost var det tid til sangtime med skolens tidligere musiklærer Poul Erik Thomsen. Han havde sat et meget alsidigt sangprogram sammen, det blev krydret med små anekdoter fra skolen og livet i al almindelighed. Vi fik også svar på spørgsmålet: "Hvorfor synger vi sammen?" 1: det giver fællesskabsfølelse, 2: vi kommer til at kunne lide hinanden, 3: vi bliver glade. Det er jo rart at vide.

Efter eftermiddagskaffen fik vi et foredrag af Viggo Jensen tidligere skovfoged på Giesegård. Han fortalte om to adelige damer med tilknytning til Giesegård. Det var to meget forskellige damer. Den ene var Anna Sophie Rantzau gift med Hans Schack til Schackenborg, der var født i 1689. Hun var elsket af få og hadet af mange. Hun låner som enke penge ud til Giesegårds ejer Gabel og overtager godset, da han går fallit i 1720. Den anden dame Helene Sophie von Lowzow gift med grev Knuth Brockenhuus-Schack var stik modsat, i hvert fald i sit offentlige liv, hvor hun udførte meget socialt arbejde. Hun var elsket af mange og hadet af få, det gjaldt dog ikke indenfor familien, hvor man kaldte hende ismejeriet.

Alt i alt var det en meget fornøjelig og udbytterig dag.

Den ordinære generalforsamling afholdes fredag, den 12. marts kl. 14.00 i Everdrup Forsamlingshus. Efter generalforsamlingen fortæller kredsformanden Ole Krogh Jensen om Næstelsø og andre gode historier. Der bliver lejlighed til at købe Ole Krogh Jensens nye bog "Næstelsø Bys Historie", som er omtalt side 16 i nr. 402 af Slægtsgårdsbladet.

Dorrit Røtting

Fynskredsen

Kredsen har indbudt medlemmerne til Johann Strauss Koncert den 24. januar i Odense Koncerthus. Arrangementet er fuldtegnet.

Mogens Andersen

Vestsjællandskredsen

Kredsens ordinære generalforsamling afholdes onsdag, den 20. januar kl. 14.00 på Landbrugsskolen Sjælland i Høng.

Dagsorden ifølge vedtægterne.

På valg er Vagn Juel Jørgensen, Tage Jeppesen og Karl Poulsen. Ingen af dem modtager genvalg.

Efter generalforsamlingen fortæller landsformanden for Dansk Slægtsgårdsforening, Peder Mouritsen om sit landbrug og organisationsarbejde.

Vagn Juel Jørgensen

60 år

I sommeren 1986 var Dansk Slægtsgårdsforening kommet i en situation, hvor vi skulle finde en ny redaktør af bladet Slægtsgården.

Forretningsudvalget gennemgik ansøgningerne, og holdt et møde i Odense, hvor vi fik besøg af en trivelig yngre mand fra Lundforlund, det fremlagde sine tanker om Slægtsgården, og det gjorde han med en ildhu der overbeviste os alle om, at her var manden til jobbet.

Det blev indledningen til et langt og spændende samarbejde med Ole G. Nielsen.

Dette samarbejde mellem Ole G. og Slægtsgårdsforeningen har nu været i 23 år, og når han runder de 60 år den 3. februar 2010, har han lavet mere end 140 numre af foreningens blad, og alle vore medlemmer har sikkert en forhåbning om, at Ole G. vil passe bladet i mange år fremover.

At samarbejdet også udviklede sig til et nært venskab, opstået på det utal af bladudvalgsmøder, jeg som foreningens formand igennem 19 år har deltaget i, kunne ingen vide for 23 år siden, men er blot et bevis på det nære og fortrolige samarbejde der har været gennem tiden.

Ole G. har gennem årene været en af drivkræfterne i foreningen rejseaktivitet, og stået i forgrunden på vore rejser, og øst af sin viden om alle historiske emner, og sin viden om gårde i alle størrelser både i Danmark og i vore nabolande.

Ole G. er uddannet lærer, og det har været hans hovednæring igennem et aktivt liv, men hans mange andre aktiviteter har fyldt meget i en travl mands fritid.

Han er en meget aktiv frimurerbroder, han har en bijob som kirketjener ved Holsteinsborg slotskirke, han redigerer og skriver diverse tidsskrifter og årbøger, og gå aldrig af vejen for et festmåltid med vennerne, og han koketterer gerne med, at alt under 100 kg er feminint.

Kære Ole. Tillykke med den runde dag i det nye år, og tak for mange gode og festlige timer i dit selskab.

Må jeg på Slægtsgårdsforeningen og egne vegne ønske dig alt godt i årene fremover, både med dine mange spændende gøremål, og med dit personlige liv.

Carl Martin Christensen

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39, 5485 Skamby.

Årsmødet 2010

Årsmødet 2010 afholdes i dagene 29.-30. maj på kursuscenter Bymosehegn i Helsingø.

I næste udgave af "Slægtsgården" meddeles det samlede program og her vil også være tilmeldingskupen.

Der er ikke tradition for en fortur fra Jylland og Fyn, men der tilbydes et interessant program fredag eftermiddag og aften, for dem, der kommer i god tid.

Slægtsgårdsrejsen 2010

Foreningens tur vil i 2010 være med bus til Värmland og Dalarna i Midtsverige.

Turen afvikles i dagene 3. – 10. juli 2010.

Udførligt program med priser i februarnummeret.

Nye
medlemmer

Gårdejere
Marleen og Kaj Hansen
"Kildesgård"
Kildesgårdsvejen 2
Nylars
3700 Rønne

Gunnar Stobbe
Store Røttingevej 5
4733 Tappernøje

Else og Jørgen Pram Nielsen
Bøllemosegyden 20
5491 Blommenslyst

Claus Bundgaard Nielsen
Mølmark 25
6310 Broager

Returadresse:

Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv
ID: 47395

POST

B

PP DAN

Øster Egede – mennesker og minder

Herregården Jomfruens Egede med den tilhørende Øster Egede Kirke, er rig på Danmarkshistorie, men det er ikke den, der er det væsentlige i bogen »Øster Egede – mennesker og minder«.

Her der det danskernes historie som den har set ud gennem siden midten af 1800-tallet set med almindelige menneskers øjne. Tidshorisonten for bogen er de ældste blandt de nulevende generationer, plus hvad de kan have hørt i deres barndom gennem forældre og bedsteforældre. Der er levende beretninger om et liv og levned, der i år ikke er så fjernt fra nutiden, men som på næsten alle områder viser en tilværelse, der er meget anderledes end i dag.

Der er vigtigt, at disse beretninger bliver indsamlet nu, inden det er for sent, og gengivet på en måde, så det appellerer til både nutidige og fremtidige generationer. Initiativet til bogen kommer fra Marie Hansen, der samme med sin mand, Frede, drev slægtsgården Egevang i Øster Egede Sogn indtil 2002. Hun henvendte sig til journalist og historiker Jørgen Peter Volt, som har indsamlet og redigeret materialet. Det er blevet til godt 200 sider, for så meget har et lille landdistrikt som Øster Egede at byde på.

I forordet skriver udgiverne bl.a.:

Med denne bog håber vi at kunne give et lille indblik i landdistrikternes kulturværdier, og ikke mindst i menneskers liv og virke i Øster Egede Sogn gennem flere slægtled.

Øster Egede var oprindelig en landsby, der bestod af 14 gårde og 10 huse. De blev alle brændt ned i 1658 af fjenden under Svenskekrigene. De blev ikke genopført, så tilbage stod en kirke uden landsby.

I 1880 var der i sognet 451 beboere, et antal der i 1901 var faldet til 365 og i 1960 til 235. Nu næsten 50 år efter bor der kun omkring 100 personer i sognet. Samtidig med at dette har stået på, er huse revet ned, og kun i sjældne tilfælde er nye bygget i deres sted.

Selv i et landsogn som Øster Egede er de gamle familiebrug forsvundet i takt med

de øgede krav til effektivisering og mekanisering. Med det har fællesskabet også skiftet karakter fra dengang det hed Øster Egede Sognekommune over Sdr. Dalby og senere Rønnede til nu Faxe Kommune.

Tidligere skulle fællesskabet lokalt løse en række praktiske opgaver for at samfundet kunne fungere socialt og økonomisk, f.eks. sygekasse og oprettelsen af Øster Egede Brugsforening.

Men udviklingen af den offentlige sektor har ikke fået fællesskabet til at forsvinde – i hvert fald ikke her – det har blot ændret karakter. Det vidner Atterup Forsamlingshus om.

Prisen på bogen er sat til 198 kr. + eventuelle forsendelsesomkostninger.

Den kan købes hos boghandlere lokalt på Østsjælland, bestilles på mail sidelinien@ mail.dk samt på telefon hos Marie Hansen på telefon 56 71 37 92.

